

Spis treści

Podziękowania (Hanna Schreiber i Anna Wojciuk)	7
Acknowledgements (Hanna Schreiber and Anna Wojciuk)	11
Hanna Schreiber, Anna Wojciuk, <i>Wstęp</i>	15
Edward H. Carr, <i>Kryzys dwudziestolecia 1919–1939. Wstęp do badań nad stosunkami międzynarodowymi</i> (przekład Karolina Libront)	25
Hans J. Morgenthau, <i>Polityka między narodami</i> (przekład Renata Włoch) . . .	38
Morton A. Kaplan, <i>System i proces w polityce międzynarodowej</i> (przekład Katarzyna Cholewińska)	52
Karl W. Deutsch, <i>Wspólnota polityczna na obszarze północnoatlantyckim: doświadczenia historyczne w organizacji stosunków międzynarodowych</i> (przekład Jerzy Ciechański)	67
Kenneth N. Waltz, <i>Człowiek, państwo i wojna. Analiza teoretyczna</i> (przekład Joanna Dobkowska)	82
Raymond Aron, <i>Pokój i wojna między narodami (teoria)</i> (przekład Adam Mielczarek)	96
Ernst B. Haas, <i>Przekroczyć państwo narodowe. Funkcjonalizm i organizacje międzynarodowe</i> (przekład Justyna Nakonieczna-Bartosiewicz)	123
James Rosenau, <i>Preteorie i teorie polityki zagranicznej</i> (przekład Weronika Garbacz)	133
Graham T. Allison, <i>Istota decyzji. Wyjaśniając kubański kryzys rakietowy</i> (przekład Marcin Kaczmarek)	152
Johan Galtung, <i>Strukturalna teoria imperializmu</i> (przekład Andrzej Szeptycki) .	166
Immanuel Wallerstein, <i>Nowoczesny system-świat. Kapitalistyczne rolnictwo oraz narodziny europejskiej gospodarki-świata w XVI w.</i> (przekład Andrzej Turkowski i Adam Ostolski)	181

Robert Jervis, <i>Właściwe i błędne postrzeganie w polityce międzynarodowej</i> (przekład Miłosz Pieńkowski)	196
Hedley Bull, <i>Spółczesność anarchiczna. Studium ładu w polityce światowej</i> (przekład Dominika Woźniak-Szymańska i Tomasz G. Grosse)	210
Martin Wight, <i>De systematibus civitatum</i> (przekład Dominika Woźniak- -Szymańska i Tomasz G. Grosse)	228
Robert O. Keohane, Joseph S. Nye, <i>Siła i współzależność</i> (przekład Julia Krzesicka)	246
Stanley Hoffmann, <i>Stosunki międzynarodowe: amerykańska nauka społeczna</i> (przekład Barbara Regulska-Ingielewicz)	268
Robert Jervis, <i>Współpraca w warunkach dylematu bezpieczeństwa</i> (przekład Miłosz Pieńkowski)	289
Peter Gourevitch, <i>Drugi obraz odwrócony: międzynarodowe źródła polityki</i> <i>wewnętrznej</i> (przekład Marta Tomczak).	304
Kenneth N. Waltz, <i>Struktura teorii stosunków międzynarodowych</i> (przekład Renata Włoch)	326
Robert Gilpin, <i>Wojna i zmiana w polityce światowej</i> (przekład Aleksandra Jarczewska).	340
Stephen D. Krasner, <i>Strukturalne przyczyny i konsekwencje reżimów:</i> <i>reżimy jako zmienne pośredniczące</i> (przekład Dorota Heidrich)	355
Robert O. Keohane, <i>Po hegemonii: współpraca i spór w światowej ekonomii</i> <i>politycznej</i> (przekład Łukasz Gołota i Sylwia Piechocińska-Para)	373
Michael W. Doyle, <i>Liberalizm i polityka międzynarodowa</i> (przekład Marta Makowska)	386
Stephen M. Walt, <i>Tworzenie sojuszy i równowaga sił na świecie</i> (przekład Joanna Dobkowska)	402
Alexander E. Wendt, <i>Problem relacji podmiot sprawczy–struktura w teorii</i> <i>stosunków międzynarodowych</i> (przekład Alicja Curanović)	414
Robert Cox, <i>Produkcja, władza i porządek światowy</i> (przekład Kamil Ławniczak).	431
Robert Gilpin, <i>Ekonomia polityczna stosunków międzynarodowych</i> (przekład Karina Jędrzejowska)	445
Susan Strange, <i>Państwa i rynki</i> (przekład Karina Jędrzejowska)	465
Robert D. Putnam, <i>Dyplomacja i polityka wewnętrzna: logika gier</i> <i>dwupoziomowych</i> (przekład Karina Paulina Marczuk)	484
Indeks nazwisk	501
Noty copyrightowe	509

Wstęp

„Epoka nasza jest epoką antologii” – to stwierdzenie wybitnego historyka filozofii Władysława Tatarkiewicza sprzed prawie 40 lat¹ nadal pozostaje aktualne, choć zapewne w latach 80. XX wieku nikomu nie śniło się, że naukę będzie można uprawiać, korzystając z bibliotek wirtualnych, że znikną bariery w dostępie do informacji o nowych projektach naukowych i publikacjach, badacze zaś staną w obliczu „choroby nadmiaru” i konieczności selekcji tego, co i kiedy czytać oraz jak i gdzie pisać – i publikować. Zbliżając się do trzeciej dekady XXI wieku, jeszcze bardziej potrzebujemy uzmysłwić sobie, co należy wiedzieć, i dzięki temu rozumieć zarówno fundamenty, jak i sens uprawiania nauki.

Sam termin „antologia” został wprowadzony do języków europejskich (ang. *anthology*, niem. *Anthologie*, fr. *anthologie*) za pośrednictwem greki (*anthologĭa*) i oznacza dosłownie ‘zbiór kwiatów’ (gr. *anthos* – kwiat i *logia* – zbiór, kolekta, od *legein*, w pierwotnym znaczeniu ‘zbierać, wybierać’, w późniejszym, poho-meryckim – ‘mówić, opowiadać’)². Jak zauważa Magdalena Kokoszka, dobrze skomponowany „bukiet” stanowi fragment (*pars pro toto*) niedostępnej, choć pożądanej całości, końcowy efekt procesu kompletowania tego, co pozostawało rozproszone. „Forma ta jednak nie tyle zbiorem bywa, ile przemyślanym wyborem. Prezentuje zjawiska istotne dla portretowanej kultury – sam «kwiat» twórców i «kwiat» ich tekstów”³.

¹ W. Tatarkiewicz, 1980, *Przedmowa*, w: *Antologia współczesnej estetyki francuskiej*, wyboru tekstów dokonała I. Wojnar, PWN, Warszawa.

² Z. Kadłubek, B. Mytych-Forajter, A. Nawarecki (red.), 2017, *Ilustrowany słownik terminów literackich. Historia, anegdota, etymologia*, Wyd. słowo/obraz terytoria, Gdańsk.

³ M. Kokoszka, *Antologia*, w: Z. Kadłubek, B. Mytych-Forajter, A. Nawarecki (red.), *Ilustrowany słownik...*, s. 59.

Proponowany Czytelnikom „bukiet” wpisuje się zatem w historię ich komponowania, mającą swoje źródła w epoce starożytnej (wybory epigramatów), a rozwiniętej w okresie średniowiecza (wybory pism Ojców Kościoła)⁴. Polszczyzna przyjęła „antologię” dopiero w drugiej połowie XVIII wieku, posługując się wcześniej raczej takimi pojęciami, jak: „wirydarz”, „szkatuła”, „spizarnia”, „skarbczyk”, „ogród”, „kwiatki”⁵. *Słownik języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego z 1807 roku podaje definicję, że jest to „kwiat-zbiór, kwiatostów, wybór najpiękniejszych miejsc z pisarzy”⁶.

Ten sam autor definiuje również antologistę (antologa), a zatem tego, kto czyni „zbiór kwiatów albo miejsc najpiękniejszych z dzieł różnych”⁷.

Procesu wybierania tych „najpiękniejszych miejsc”, które w naszej dziedzinie, dalekiej od literatury pięknej, należałoby raczej określić mianem „najważniejszych miejsc”, nie można jednak porównać do pracy tworzącej bukietu florystki. Jest to raczej praca ostrożnego inkrustatora, który układa nowy wzór z cennych materiałów, np. rzadkich gatunków drewna, szlachetnych kamieni, masy perłowej.

Jest to praca odpowiedzialna i trudna, wymagająca precyzji oraz poprzedzających ostateczny efekt prób i błędów. Podjęte decyzje mają bowiem w efekcie doprowadzić do stworzenia swoistego, tekstualnego mikrokosmosu, dającego namacalną próbkę makrokosmosu nauki – w tym przypadku zajmującej się stosunkami międzynarodowymi.

Prawdopodobnie każdy badacz i pasjonat stosunków międzynarodowych w Polsce marzy, by polska nauka należała do światowej czołówki. Marzymy, żeby głos polskich badaczy był słyszalny, by inspirowali innych, byli cytowani i obecni w globalnym obiegu naukowym. Jak to jednak osiągnąć? Odpowiedzi na to, dlaczego nie jest tak, jak byśmy marzyli, jest wiele. Powstały badania przyczyn takiego stanu rzeczy i toczy się wokół nich debata⁸.

⁴ Tamże, s. 60.

⁵ Tamże.

⁶ S.B. Linde, 1807, *Słownik języka polskiego*, Warszawa, t. 1, cz. 1, s. 20.

⁷ Tamże.

⁸ J. Czaputowicz, A. Wojciuk, 2017, *International Relations in Poland. 25 Years after the Transition to Democracy*, Palgrave, Basingstoke; J. Czaputowicz, K. Ławniczak, A. Wojciuk, 2015, *Stosunki międzynarodowe i studia europejskie w Polsce*, Scholar, Warszawa; zapis dyskusji o książce, która odbyła się na Uniwersytecie Warszawskim, 21 października 2015 r., a w której głos zabrali: Konstanty A. Wojtaszczyk, Roman Kuźniar, Jacek Raciborski, Edward Haliżak, Marek Tabor, Iwona Wyciechowska, Tomasz Pugacewicz, Miłosz Pieńkowski, Wojciech Kostecki oraz autorzy, zamieszczony został w czasopiśmie „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” 2015, t. 51, nr 4, s. 339–355.

Rola tej publikacji jest tymczasem bardzo prosta. Chcemy wrócić do podstaw. Do zrozumienia idei, które ukształtowały naszą dyscyplinę. Do poznania autorów, którzy wytyczali w XX wieku kierunki refleksji nad stosunkami międzynarodowymi. Do wejścia z nimi w dialog – za pośrednictwem ich tekstów. Do zastanowienia się, jak przełożyć na nasze realia: językowe, polityczne, kulturowe – koncepcje i terminy, jakie ukształtowały światową naukę o stosunkach międzynarodowych. Do dyskusji z polskimi studentami nad tekstami źródłowymi dla refleksji nad stosunkami międzynarodowymi – w języku polskiej nauki. Wierzymy, że zaczynając *ab ovo*, możemy dołożyć wspólnie z każdym Czytelnikiem tej antologii małą cegielkę do kształtowania bardziej pogłębionego, wartościowego, interesującego namysłu nad stosunkami międzynarodowymi. Wierzymy, że wytrwałe, czasami trudne, ale wnikliwe przyglądanie się naszym korzeniom ma szansę przynieść dobre owoce w przyszłości. I jest konieczne do pchnięcia naszej dyskusji nad stosunkami międzynarodowymi w Polsce na nowe tory.

Dotychczasowy brak wyboru czy serii wydawniczej przybliżających studentom oraz wykładowcom stosunków międzynarodowych najważniejsze źródła w badanej dziedzinie w profesjonalnych tłumaczeniach powoduje, że istotny dorobek, który nie jest przetłumaczony, pozostaje szerzej nieznanym, gdyż „książki nie przetłumaczone są zaledwie półobecne w obiegu myślowym, faktycznie bowiem nie zostają przyswojone. Rzecz nie przełożona jest nierzeczywista, nie ma swojego przedstawienia, czyli miejsca w codzienności. Dopiero szczodroblivość przekładu, udostępniającego ją nie tylko specjalistom, ale i tym, dla których może ona być odkryciem, zakorzenia książkę w lokalnym uniwersum – językowym i myślowym”⁹. Propozycje podjęcia działań mających na celu wypełnienie tej luki pojawiały się wcześniej w naszych publikacjach i wystąpieniach¹⁰.

Naszą ambicją było zatem skomponowanie takiego „bukietu” poprzez stworzenie wartościowego narzędzia dydaktyczno-naukowego, umożliwiającego lekturę, interpretację i dyskusję wokół tekstów kluczowych dla naszej dyscypliny, zarówno podczas zajęć ze studentami, jak i do celów własnej pracy naukowej. Chcemy

⁹ J. Tokarska-Bakir, 2006, *Repetitorium z człowieka*, w: A. Barnard, *Antropologia*, PIW, Warszawa, s. 9–10.

¹⁰ Por. H. Schreiber, 2014, *Zostańmy heretykami! Próba antropologizacji stosunków międzynarodowych*, w: Michałowska G., Nakonieczna J., Schreiber H. (red.), *Kultura w stosunkach międzynarodowych*, t. 2: *Pułapki kultury*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa oraz H. Schreiber, 2016, *Metoda etnograficzna w badaniu stosunków międzynarodowych – uwagi wstępne*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, t. 52, nr 1; jak również wystąpienia podczas debaty z okazji 40-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego w 2016 roku.

pomóc im i sobie w poznaniu początków, historii, tożsamości i kierunków rozwoju naszej dyscypliny.

Wydanie antologii tekstów źródłowych dla stosunków międzynarodowych sytuuje się nie tylko w wielowiekowej tradycji powstawania takich „bukietów”, ale również w bardziej współczesnym, polskim kontekście publikowania wyborów tekstów dla studentów nauk społecznych i humanistycznych. Odwołujemy się tutaj do istniejącej tradycji takich publikacji, zapoczątkowanej w połowie lat 70. XX wieku przez Włodzimierza Derczyńskiego, Aleksandrę Jasińską-Kanię i Jerzego Szackiego obszernym wyborem tekstów *Elementy teorii socjologicznych* (PWN, Warszawa 1975). Kontynuacją tego przedsięwzięcia było wydanie dwóch obszernych tomów (w sumie około 1300 stron), *Współczesne teorie socjologiczne. Antologia tekstów* pod redakcją Aleksandry Jasińskiej-Kani, Lecha Nijakowskiego, Jerzego Szackiego i Marka Ziółkowskiego (Scholar, t. 1–2, Warszawa 2006).

W środowisku antropologicznym taki wysiłek podjęli Ewa Nowicka i Marian Kempny. Owocem ich trudu było wydanie ponad 10 lat temu dwóch tomów w wydawnictwie PWN: *Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej* (t. 1, 2003) oraz *Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej – kontynuacje* (t. 2, 2004). Na wspomnianych wyborach tekstów kluczowych dla studentów antropologii i socjologii wychowało się już kilka pokoleń.

Dysponujemy także podobnymi przykładami w obszarze nauki o polityce: dwutomowa *Władza i społeczeństwo. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, wybór i opracowanie Jerzy Szczupaczyński, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1995 i 1998 czy obszerna *Historia idei politycznych. Wybór tekstów* pod redakcją Stanisława Filipowicza, Adama Mielczarka, Krzysztofa Pielińskiego i Macieja Tańskiego, WUW, Warszawa 2012 (około 1000 stron).

Zaprojektowany docelowo układ dwutomowy odpowiada zatem przyjętym w innych dyscyplinach, by wspomnieć antologię pod redakcją Pawła Śpiewaka *Klasyczne teorie socjologiczne. Wybór tekstów* (PWN, Warszawa 2006) i towarzyszący jej wybór wyżej wymienionych *Współczesnych teorii socjologicznych*.

Wytypowanie tekstów do każdej z wymienionych antologii było zawsze wynikiem określonych decyzji, nie istnieją bowiem żadne żelazne kryteria zakwalifikowania jakiegoś tekstu do takiej publikacji. Z tego powodu zależało nam, by dołożyć najwyższej staranności planując i przeprowadzając proces komponowania listy tekstów, które ostatecznie znalazły się w niniejszym tomie.

Zadecydowałyśmy, że do publikacji wejdą zarówno fragmenty artykułów, jak i fragmenty książek. Kluczowe dla dyscypliny teksty ukazywały się bowiem w obu tych formach. Postanowiłyśmy, że teksty zgrupujemy w dwóch tomach: pierwszym, obejmującym publikacje, które ukazały się do 1989 roku (*Korzenie dyscypliny*), i drugim (*Dylematy współczesności*), obejmującym prace opublikowane od końca

zimnej wojny aż do dziś. W obrębie tej puli tekstów, które ukazały się pomiędzy rokiem 1919, który przyjęło się uznawać za początek dyscypliny¹¹, a rokiem 1989 naszym celem było wybranie tekstów, które:

- w rozmaitych badaniach dyscypliny uznawane są za kluczowe oraz wymieniane wśród tych, które wywarły największy wpływ na rozwój stosunków międzynarodowych;
- zostały napisane przez autorów, którzy w świetle wspomnianych badań wywarli największy wpływ na rozwój dyscypliny;
- charakteryzuje największa liczba cytowań w literaturze międzynarodowej, co implikuje, że obejmują one różne podobszary badań w ramach stosunków międzynarodowych;
- najczęściej pojawiają się w sylabusach kursów obejmujących „wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych” oraz „teorie stosunków międzynarodowych” w najważniejszych uczelniach na świecie;
- w miarę możliwości zostały napisane przez autorów spoza Stanów Zjednoczonych.

Zdecydowaliśmy, że będą to teksty *stricte* akademickie, pomijając nawet znane eseje dotyczące bieżących spraw międzynarodowych, w tym prezentowane na łamach czasopisma „Foreign Affairs”. Skoncentrowaliśmy się na tekstach posiadających fundament teoretyczny i nakierowanych na poszukiwanie prawidłowości, a nie na udział w bieżących debatach i analizach poświęconych polityce zagranicznej. Wybór ten nie był zresztą bardzo trudny, gdyż większość tekstów, które się nie zestarzały, to prace akademickie. Bieżące debaty ze swojej natury przeważnie dezaktualizują się – widać to zwłaszcza z perspektywy trzydziestu lat.

Proces wyboru składał się z wielu etapów i włączył w dyskusję o zestawie tekstów bardzo szerokie grono badaczy z głównych ośrodków w Polsce, w których naucza się stosunków międzynarodowych i prowadzi badania w tym obszarze.

Pierwszym etapem procesu było sporządzenie szerokiej listy tekstów, które mogłyby znaleźć się w tej antologii. Dokonałyśmy tego na podstawie przeglądu sylabusów z przedmiotów wprowadzających do stosunków międzynarodowych oraz z przedmiotów obejmujących teorię, wykładanych w najlepszych uczelniach na świecie. Zrobiliśmy również kwerendę analogicznych prac zagranicznych. Zidentyfikowałyśmy badaczy najczęściej wymienianych w gronie szczególnie

¹¹ W 1919 roku na uniwersytecie w Aberystwyth powstała pierwsza instytucja akademicka zajmująca się badaniem relacji pomiędzy państwami, Department of International Politics. Ten istotny moment instytucjonalizacji badań międzynarodowych przyjęło się uznawać za początek dyscypliny naukowej.

zasłużonych dla rozwoju dyscypliny, by następnie wybrać ich najpopularniejsze teksty. Ten pierwszy etap pozwolił nam na wyłonienie 90 tekstów, z których trzeba było dokonać wyboru najważniejszych 29.

Drugim etapem były konsultacje online w Instytucie Stosunków Międzynarodowych UW. W toku konsultacji badacze otrzymali ankietę z propozycjami 90 tekstów do I i II tomu. W ankiecie była też możliwość dopisania własnych propozycji w przypadku, gdy istotny zdaniem badacza tekst nie znalazł się na pierwotnej liście. W toku tych konsultacji otrzymałyśmy bardzo pomocne sugestie.

Najwięcej głosów zdobyli na tym etapie: Hans J. Morgenthau *Politics Among Nations* – 25, Kenneth N. Waltz *Theory of International Politics* – 23, Robert O. Keohane i Joseph S. Nye *Power and Interdependence* – 22, Immanuel Wallerstein *The Modern World System* – 21, oraz po 18 głosów teksty Ernsta B. Haasa, Mortona A. Kaplana i Stephena Walta.

Trzecim etapem było przedyskutowanie wyników konsultacji online z Radą Naukową Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW. Podczas tego posiedzenia podjęłyśmy kilka kluczowych rozstrzygnięć dotyczących zagadnień, które po przeprowadzeniu ankiety rysowały się jako problematyczne. W szczególności z pomocą członków Rady ustaliłyśmy, który z badaczy francuskich powinien być uwzględniony, przedyskutowaliśmy też zagadnienia bardzo dużych działów nauki o stosunkach międzynarodowych, jak międzynarodowa ekonomia polityczna oraz studia nad bezpieczeństwem, dochodząc do wniosku, że nie sposób w takiej antologii oddać bogactwa tego, co napisano w tych obszarach, i że w związku z tym zachowanie proporcji wymaga zaproponowania najbardziej reprezentatywnych tekstów. Zgodzono się również, że docelowo optymalnie byłoby, gdyby te obszary miały własne antologie tekstów. Po dyskusji na Radzie Naukowej udało się wyeliminować część tekstów i doprecyzować kandydatury, ciągle jednak miałyśmy 30% za dużo propozycji w stosunku do tego, co mógł pomieścić tom.

W czwartym etapie zrealizowałyśmy poszerzone konsultacje online, w których o sugestie zapytałyśmy pracowników z innych ośrodków, gdzie naucza się stosunków międzynarodowych oraz prowadzi w tym zakresie badania, a także włączyłyśmy do ankiety wybranych pracowników innych instytutów wchodzących w skład Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, którzy ze względu na swoje zainteresowania badawcze mogli chcieć zabrać głos w tej sprawie. Głównie byli to pracownicy Instytutu Europeistyki oraz Instytutu Nauk Politycznych. Ten etap ankiety nakierowany był na wyłonienie najważniejszych tekstów, ograniczyłyśmy zatem możliwość dodawania nowych sugestii do naszej puli.

Wzorem rozwiązań przyjętych przez socjologów i antropologów, samodzielnie podejmujących się trudu przekładu z uwagi na znajomość specyficznego języka dyscyplinarnego i siatki pojęciowej, do tłumaczenia tekstów zaprosiłyśmy pra-

owników, doktorantów i najlepszych absolwentów Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW, związanych przede wszystkim z Instytutem Stosunków Międzynarodowych.

Wiosną 2017 roku zorganizowane zostały dwa warsztaty dla tłumaczy, podczas których omawialiśmy ogólne wytyczne dotyczące przekładu, a także pracowaliśmy na próbnie przełożonych fragmentach, identyfikując typowe pułapki i wspólnie z grupą tłumaczy poszukując optymalnych rozwiązań translatorskich.

Teksty, które składają się na publikowany tom, reprezentują rozmaite tradycje ważne dla nauki o stosunkach międzynarodowych, a w niektórych przypadkach są też modelowymi reprezentantami trendów intelektualnych, które kształtowały rozważania w szeroko pojętych naukach społecznych. Można wyobrazić sobie przeróżne sposoby porządkowania i zestawiania zaproponowanych tu przekładów. Zastanawiając się, jak przedstawić je Czytelnikowi, rozważaliśmy między innymi pogrupowanie ich w ramach najważniejszych tradycji namysłu o stosunkach międzynarodowych, tj. podzielenie autorów na realistów, liberałów, marksistów, reprezentantów Szkoły Angielskiej oraz jednego konstruktystę. Pomijając fakt, że niektóre teksty niełatwo byłoby zaklasyfikować do tak zaprojektowanych szufladek, szybko zauważyliśmy, że taki układ zatარłby kluczowy, dialogiczny wymiar rozwoju myśli naukowej. Choćby klasyfikowani zazwyczaj jako realisci Robert Gilpin i Stephen D. Krasner pisali bowiem pod silnym wpływem dorobku neoliberalnego instytucjonalizmu lat 70. XX wieku. Czytanie Gilpina i Krasnera po pracy Waltza z 1979 roku czyni ten bardzo istotny kontekst znacznie trudniejszym do wydobycia. Natomiast ta sama lektura po przeczytaniu fragmentów prac Roberta O. Keohane'a i Josepha S. Nye'a z lat 70. i 80. ujawnia wpływ, jaki na realizm wywarli m.in. instytucjonałisci. Innym pomysłem, który brałszy pod uwagę, było pogrupowanie tekstów problemowo, co pozwoliłoby wydobyć właśnie kontrasty i podobieństwa w badaniu tej samej tematyki, na przykład porównać, jak liberałowie, marksisci i realisci analizują zjawiska z obszaru międzynarodowej ekonomii politycznej. Byłoby to zapewne ujęcie ciekawsze niż to dokonane przez pryzmat tradycji naukowych, jednak rodziło ono poważne wątpliwości innego rodzaju. W takim układzie część tekstów nie zmieściłaby się w żadnym konkretnym problemie, a interpretacja innych zostałaby z dużą stratą zawężona do jakiegoś obszaru, podczas gdy w rzeczywistości są one istotne z rozmaitych powodów i rodzą implikacje dla badania różnych problemów.

Ponadto, im dłużej wczytywałyśmy się w te teksty, debatując nad przekładami i terminologią, tym bardziej uderzające stawało się, że choć mamy tu do czynienia z bardzo skromną próbką tego, co napisano przez ostatnie sto lat o stosunkach międzynarodowych w ramach namysłu akademickiego, to nawet ta ograniczona pula tekstów pozwala zauważyć wiele intertekstualnych odniesień, zaobserwować polemiki z innymi wielkimi badaczami, ale również uchwycić stałość i powracanie

w coraz to nowych odsłonach tej samej problematyki w ramach poszczególnych tradycji. Jasne stawało się, że teksty te można i należy układać na wiele różnych sposobów i że zaproponowanie przez nas wyrazistego ich pogrupowania byłoby samo w sobie mocną ingerencją, a z perspektywy odbiorcy skłaniałoby do niepotrzebnego zawężenia pola interpretacyjnego. Dlatego zdecydowałyśmy się z pełną świadomością na – wcale nieoczywisty na początku naszych prac – układ chronologiczny. Wierzmy, że pozostawia on największą swobodę Czytelnikowi, pragnącemu „skomponować” własny bukiet istotnych dla Niego fragmentów.

Znakomita większość zaprezentowanych tu tekstów nie została wcześniej przetłumaczona na język polski, a w niektórych przypadkach charakterystyczna dla pewnych podejść terminologia jest niemal nieobecna w polskich pracach. Szczególnie wymagające były tłumaczenia zaawansowanych teoretycznie prac reprezentujących teorię racjonalnego wyboru i teorię gier, zwłaszcza tekstów Roberta Jervisa i Roberta D. Putnama. Tradycyjnie wysoko poprzeczkę postawił również wyrafinowany teoretycznie Alexander E. Wendt. Zaprezentowane tu teksty są bodaj pierwszymi przekładami na język polski przedstawicieli bardzo istotnej dla nauki światowej tradycji instytucjonalnej, w tym tej jej części, którą przyjęło się określać mianem badania reżimów między/transnarodowych. Tradycyjnych trudności dostarczał nam funkcjonujący już po polsku *second image*; w tym zbiorze grono tłumaczy przyjęło tłumaczenie tego terminu jako „drugi obraz”. Przy okazji przekładu tekstu Petera Gourevitcha udało się, mamy nadzieję, przyswoić polszczyźnie także *second image reversed*, czyli „drugi obraz odwrócony”. Dyskusja o przekładzie tego pojęcia była chyba najbardziej kreatywna i uruchamiająca wyobraźnię grona tłumaczy i redaktorów, zebranych na seminarium translatorskim. A równocześnie nie była jedyną wzbudzającą kontrowersje!

Choć przygoda z przekładem była dla nas fascynująca i rozwijająca nie tylko lingwistycznie, ale przede wszystkim akademicko, to rola redaktorek jako osób, które weryfikowały proponowane przez tłumaczy skróty w tekstach oryginalnych, nakłada na nas obowiązek wyraźnego zaznaczenia, że jest to nie tylko wybór 29 tekstów z setek istotnych głosów w debacie akademickiej, ale również wybór najważniejszych fragmentów z już wyselekcjonowanych, czasami bardzo obszernych publikacji. Żaden tekst nie jest przełożony w całości, gdyż ograniczenia objętości zmuszały nas i tłumaczy do dokonania bolesnych niekiedy cięć. Staraliśmy się przeprowadzić je z chirurgiczną precyzją. W wielu przypadkach zmuszeni byliśmy pomijać niektóre przykłady bądź skracać sam wywód teoretyczny. Wszystkie skróty zaznaczone są symbolem „[...]”. Z tych samych powodów usunięto większość przypisów. Zaznaczyć przy tym trzeba, że niemal wszystkie teksty oryginalnie opatrzone są bardzo obszernymi, szczegółowymi przypisami, przywołującymi bogactwo literatury w trybie zarówno polemicznym, jak i w ramach budowania na osiągnięciach

innych badaczy. Staraliśmy się jednak zachowywać odniesienia do autorów obecnych w antologii, by wskazać na dialog toczący się między nimi. Z tych powodów chcemy zaznaczyć, że o ile publikowany wybór może dobrze posłużyć jako lektura wstępna, nie jest on w stanie zastąpić kontaktu z całością dzieła, jaki konieczny jest do prowadzenia badań naukowych.

Z satysfakcją przekazując zatem do rąk naszych Koleżanek i Kolegów oraz naszych Studentów pierwszy tom antologii tekstów źródłowych do stosunków międzynarodowych, podtrzymujemy postulat dokonania tłumaczeń całości przynajmniej wybranych dzieł, których fragmenty stały się podstawą stworzenia niniejszego zbioru. Serdecznie zapraszamy też do współpracy przy zaplanowanym drugim tomie, który obejmie teksty współczesne, opublikowane w ostatnich trzydziestu latach.